

CRÒNICA DE BÉTERA ANYS 1880 - 1899

[Recopilació de © Joan M. Pons
Campos, 2008 i 2015]

1880

14 de maig, divendres

El plenari de la corporació municipal a aprovat per unanimitat les noves Ordenances Municipals que regiran Bétera en substitució de les antigues que han quedat obsoletes.

27 juny, diumenge

Gran alegria es produí diumenge en Bétera amb motiu de l'entrada del nou rector, mossèn Joaquim Blasco, que ha estat traslladat ací des de Rotglà. Assistí el Vescomte de Bétera, En Pasqual Dasí i Manyans, que té el dret de Presentació, la qual cosa contribuí al lluïment de l'acte en mig de l'entusiasme popular.

29 de juny, dimarts

Brillant ha resultat la festa que s'ha celebrat en honor de Ntra. Sra. dels Desemparats. A la processó assistiren moltes persones de València que estiuegen al poble.

22 d'agost, dijous

Per sinó ens bastava la sequera que patim, esta vesprada ha caigut una copiosa pedra i ha bufat un vent huracanat provocant la caiguda d'arbres i l'enfonsament de teulades, però el que és pitjor, es pot posar en perill els productes del camp d'esta temporada.

[28 d'agost, dissabte]

La comissió Provincial de Valencia, ha acordat auxiliar a Bétera per les pèrdues patides.

[07 d'octubre, dijous]

Estupefacció ha produït en tot el poble l'actitud de l'alcalde que ha obligat a un veí d'un carreró que dona al carrer Major llevar tota la terra y pedres que havia posat en parts d'aquell per atenuar els clots i l'acumulació d'aigua, que el feia intransitable. L'alcalde l'ha comminat a què tornès a deixar tot com estava anteriorment.

30 d'octubre, dissabte

S'ha beneït una capella en la masia d'Aguirre amb una luxosa funció religiosa. L'oratori, d'estil neogòtic, ha estat posat a disposició de l'església de Bétera per a realitzar misses públiques.

1881

[08 de gener, dissabte]

A Bétera i altres pobles de la Província, ha caigut la major nevada que s'ha conegut en fa 20 anys cap aquí. Ha produït quantiosos d'anys, en especials als productes agrícoles.

25 de gener, dimarts

Ha tingut lloc la recepció de les obres de la carretera Bétera a Nàquera. Amb això podran transitar els carruatges pel tros que va des de l'entrada de Bétera a la part esquerra del barranc, que es travessarà per un gual com també per altres ponts que es construiran al llarg del trajecte.

[02 de març, dimecres]

En estos últims dies, l'Ajuntament a fet repartiment de sis-centes racions de pa entre els veïns pobres que no han pogut guanyar cap jornal degut a les pluges que regna a la zona.

20 de març, diumenge

Havent-se presentat autoritzacions per habilitar un molí fariner i per edificar un altre nou en la partida de Bufilla, es convoca hui junta general de propietaris a les 10 del matí en la Casa-capitular de la vila a fi d'acordar el que sia més convenient.

17 d'abril, diumenge

Un carro carregat de farina ha bolcat a l'exida del poble, en la carretera provincial de Torres-Torres, atrapant davall als dos conductors, germans aragonesos. Un d'ells ha resultat mort en l'acte i l'altre s'ha salvat, encara que mal ferit, gràcies als ràpids auxilis d'alguns veïns propers que el varen treure baix sacs de farina que estaven apunt d'ofegar-lo.

21 d'abril, dijous

Ha arribat a Bétera el beneplàcit de Govern Civil per aplicar les Ordenances Municipals que es van redactar fa un any.

[29 de setembre, dijous]

La collita de garroferes ha sigut bastant escassa, de tal manera que ben poques hi haurà per a l'exportació i ni tan sols bastarà per a les necessitats del consum. La del vi ha estat millor, però els forts ponents de principis d'este mes a mermat la producció al pansir els raïms abans de temps i llevant les bones condicions del most. No obstant ha quedat compensat en part pel preu a què a arribat el raïm, a 20 reals per càrrega.

Sense data precisa

Enguany l'Ajuntament a dut a terme el trasllat de tombes i restes mortuoris al cementeri recentment creat.

1882

[19 de febrer, diumenge]

S'ha autoritzat a l'Ajuntament per a procedir a l'enderrocament del corraló que es venia utilitzant fins ara com escorxador públic, i a construir un establiment semblant segons requerix la higiene.

[25 de febrer, dissabte]

-Estos dies s'ha procedit en un hort a esquenes del Real de Valencia, la fundació dels metalls per a la confecció d'una campana de setanta arroves destinada a l'església de Bétera. L'encarregat d'esta delicada operació és el senyor Quilis.

-El senyor governador a autoritzat la caça en el monte de l'Estat de Porta-coeli per a exterminar els animals danyins i ha passat avis a l'ajuntament de Bétera i als del pobles limítrofes, per a que ho anuncien per edicte, bàndol i pregó.

26 de febrer, diumenge

Amb gran solemnitat i alegria ha estat batejada la nova campana de l'església en substitució d'altra que es va trencar feia temps. La campana rep el nom de Maria de la Concepció, i ha segut apadrinada pel senyor Vescomte de Bétera i la senyora Rafaela Dasí.

10 de maig, dimecres

Un enllaç matrimonial molt peculiar ha tingut lloc: s'ha casat una persona de 72 anys amb una altra "jove" de 76, esta en terceres núpcies. Amb eixe motiu veïns i amics obsequiaren al matrimoni amb una sorollosa serenata.

25 de juny, diumenge

Una desgracia ha hagut. Dos joves de vint i de díhuit anys, dividits des de algun temps per rivalitat amorosa, estant junts en unió amb altres persones esmorzant a una taberna, travaren una discussió. Un d'ells va treure una pistola

de dos canons disparant al seu contrincant tocant-li l'orella. Abans d'un segon tir sense encertar, l'altre l'assestà una navalla al ventre morint més tard. El jutjat de Lliria es va personar fent les primeres diligències, duent-se a l'homicida.

[07 d'octubre, dissabte]

Diu un diari que s'agita el pensament de construir un ferrocarril de València a Segorbe passant per Montcada, Bétera i Torres-Torres, la qual cosa seria molt convenient per al nostre poble.

08 d'octubre, diumenge

Hui ha de tenir lloc la subhasta pública del porxo i corral utilitzat fins ara com escorxador que no serà enderrocat.

Octubre, 13 (divendres)

D'acord amb una notícia anterior, s'ha reunit en la casa social del Banc Provincial receptables persones, la majoria propietaris de finques situades als pobles que hauria de recórrer el ferrocarril de València a Bétera, per a fer possible esta idea.

12 de novembre, diumenge

Es convoca Junta general de propietaris de la partida de Bufilla per a tractar sobre els despreniments que a patit la sèquia nomenada Honda, a las 10 del matí en la Cassa-capitular de la vila.

[07 de desembre, dijous]

S'ha format una comissió per avaluar i afrontar la posada en marxa d'un ferrocarril que, de moment aniria de València a Bétera. També s'ha obert una subscripció al respecte a les oficines de diverses persones.

18 de desembre, dilluns

Les eleccions de Govern Provincial pel districte de Sagunt-Lliria, celebrades hui, a donat a Bétera el següent resultat: Sr. Martínez Gil, 162 vots; Sr. Montagud, 300 vots; Sr. Sales, 162 vots; Sr. Arlés, 368 vots; Sr. López, 50 vots. Els altres personatges que concorrien a l'elecció (Srs. Amorós, Blasco, Amigó, Salom, Sancho i Lluch) no han aconseguit cap vot.

Sense data precisa

S'ha fet per part de l'Ajuntament l'aplanament del terreny que abans havia segut cementeri, en el qual l'església està construït un gran Calvari.

1883

27 de gener, dissabte

Gràcies al zel del senyor rector, en Joaquim Blasco i dels feligresos de la parròquia, s'està tractant de daurar i pintar la nova ermita del Calvari.

16 de febrer, divendres

La *Junta de Montes* ha fet un donatiu de 3.290 pessetes per a les obres principals segons un acord subscrit amb l'Ajuntament.

11 de maig, divendres

El *Boletín de la Provincia*, ha publicat les condicions econòmiques per a la construcció del nou escorxador públic.

01 de juliol, diumenge

A uns dos-cents metres del poble, al Camí de Paterna, s'han trobat un home ferit greument, al parèixer, per un astral o instrument tallant i de força. Morí als pocs minuts de ser constituït el jutge i el metge per instruir les oportunes diligències.

[04 de juliol, dimecres]

Ha sigut designat Jutge Municipal pel bienni 1883-1885, Bartomeu Marqués Palerm.

08 de juliol, diumenge

A la sessió plenària de l'Ajuntament s'ha prohibit la col·locació de carros a la nit dins el poblat.

15 de juliol, diumenge

Es prohibeix anar a l'horta a recollir caragols pel dany que s'està ocasionant a les sèquies.

[18 de juliol, dimecres]

Per causa de l'olor que desprenen les bases que es fan per mullar i curar l'espart, ha hagut protestes de moltes persones que estiuegen al poble.

12 d'agost, diumenge

Queda prohibit per l'Ajuntament l'entrada a les vinyes per part dels caçadors pel perjudici que hi ocasionen, fins una vegada s'haja collit el raïm.

[28 de setembre, divendres]

La recol·lecció de garrofes està acabant-se i a causa de la sequera el fruit no ha pres tot el desenvolupament necessari per la qual cosa la collita es menys que mitjana i no massa bona qualitat. També ha començant la verema amb dolents resultats per la falta de pluges a la primavera i estiu; el raïm, abans d'arribar al seu complet estat de maduresa, es va pansint.

14 d'octubre, diumenge

A la sessió plenària de hui, s'ha previngut a l'arrendador del pes i mesura que, baix cap concepte, deixi d'usar les peses i mesures del sistema mètric decimal, amb l'apercebiment d'incórrer en responsabilitat.

21 d'octubre, diumenge

L'Ajuntament accedix a la reclamació presentada pel veí Bautista Campos, qui demana es practique una obra a la Casa-ajuntament per evitar-li les filtracions d'aigua.

05 de novembre, dilluns

Els alcaldes de Paterna, Pobla de Vallbona i Bétera es reuneixen en la *Basseta Roja* per a practicar la ratificació dels mollons que divideixen els respectius termes.

[22 de novembre, dijous]

Ens ha arribat la notícia de l'autorització al senyor Antoni Devesa per ha muntar una línia telefònica privada que anirà des de Burjassot fins al nostre poble.

02 de desembre, diumenge

S'ha aprovat a la sessió plenària de hui el construir una garita en la plaça de l'Església per arrecerar-se el Sereno durat les nits d'hivern.

1884

03 de febrer, diumenge

L'Ajuntament ha desestimat el costejar les obres que el senyor rector reclama per poder reedificar la Casa-abadia, la qual es troba molt deteriorada,

ja que el Consistori no té consignació econòmica per a fer-ho possible.

17 de febrer, diumenge

S'ha acordat rebre les obres del nou escorxador una vegada vista la certificació subscripta per l'Arquitecte Director, Joaquim Belda, i havent resultat bé el reconeixement practicat per l'Ajuntament. Pel mateix, s'acorda abonar al contractista les dos-mil pessetes a què té dret.

[07 de març, divendres]

S'ha presentat davant l'alcalde el "delegat de manta i escopeta", un enigmàtic personatge que amb esta pinta dies enrere va entrar en l'ajuntament de Paterna dient que venia en representació del governador per examinar l'administració. L'alcalde de Bétera, que havia oferit feia poc la seua dimissió, va recobrar la dignitat al plantar-li cara i desfer-se del suplantador, de tal manera que ara vol continuar en el seu càrrec.

[20 d'abril, diumenge]

En la darrera sessió celebrada per la Comissió Provincial de València, s'ha acordat practicar estudis d'una carretera que partint de Villamarxant passaria per Benaguacil, La Pobla, Bétera i Rafel Bunyol, enllaçant amb la que va de València a Castelló. La notícia a agradat molt a la gent del poble, que es veuria sense dubte molt beneficiat.

27 d'abril, diumenge

La Corporació ha aprovat la creació d'un armari per a col·locar els papers i documents antics que existien oblidats i en desordre en el pis alt de la Casa-ajuntament, els quals han segut col·leccionats, ordenats i encarpetats pel secretari.

[01 de juny, diumenge]

Segons afirma la *Gaceta de los Caminos de Hierro*, continuen els estudis d'un ferrocarril econòmic de València cap a Segorbe passant per Moncada, per Bétera, Porta-coeli i Torres-Torres. Una bona notícia pel que fa per al nostre poble que esperem que sia una realitat molt prompte.

[12 de juny, dijous]

Una de les bandades de papallones, de les que s'està parlant molt estos darrers dies, ha passat per Bétera. Tot fa pensar que repercutirà en l'agricultura per ser una plaga de gravetat notòria, tant pel malbé que pot originar en els sembrats, com per les llavors que en els mateixos diposite, embrió de tes terribles erugues que tant horroritzen als llauradors.

29 de juny, diumenge

Havent arribat notícies d'una epidèmia, les autoritats han manat

prohibir la matança de porcs i la venda de carns fresques d'esta classe. Així mateix, es comunica que s'han de complir rigorosament les mesures sanitàries segons les disposicions dictades per les autoritats superiors.

13 de juliol, diumenge

La corporació municipal mana que es publique un ban per a què es presenten a l'Alcaldia tots els forasters una vegada facen entrada al poble. A la mateixa reunió s'ha acordat crear un arbitri per la recollida de la fenta dels carrers.

[17 de juliol, dijous]

Com l'any passat, ara que es fa més fort la calor, tornen les protestes dels que estiuegen a Bétera per la pudor de les bases construïdes per la cura de l'espart. Si l'alcalde no fa desaparèixer les bases s'acudirà al Governador per fer complir el seu deure.

[22 de juliol, diumenge].

La Junta Local de Sanitat ha informat que les bases es netegen contínuament segons ha disposat la mateixa. Pel seu costat, l'alcalde diu que farà complir dita ordre, però que no impedirà el seu ús perquè deixaria sense pa a dos-cents famílies que viuen de la indústria espartera.

[15 d'agost, dimarts]

En vista de què en Bétera s'ha presentat la diftèria, s'encarrega al vocal doctor D. Amalio redactar una circular, fixant regles per a combatre la infermetat i evitar el contagi.

31 d'agost, diumenge

Hui ha acordat l'Ajuntament el formar una comissió per informar sobre la conveniència i utilitat de construir un edifici per a les escoles públiques com interessa la Junta local d'Instrucció primària. Així mateix, a segut aprovat posar una fanal públic en la Fonteta per ser este un lloc molt concorregut per les persones que estiuegen a la població.

07 de setembre, diumenge

Definitivament es durà a terme la construir una nova escola de ambdós sexes. Tindrà habitació pels mestres i Biblioteca popular i es construirà al local que posseeix el Municipi al carrer de l'Escola, núm. 23 de la illeta de cases núm. 22. Es demanarà la subvenció que siga necessària. A la mateixa reunió s'ha acordat que es conteste al interrogatori sobre la riquesa vinícola de Bétera que reclama la Junta provincial de Agricultura.

14 de setembre, diumenge

Per estar rebudes definitivament les obres del nou "matadero", segons el

reconeixement fet pel senyor arquitecte, es va acordar l'abonament del seus honoraris, per la qual cosa l'Ajuntament serà l'encarregat a partir d'ara de la conservació de l'edifici.

[30 de setembre, dimarts]

Fa pocs dies va ocórrer al poble una desgràcia. Un caçador, sembla que foraster, carregà l'escopeta en el carrer, per on no transitava ningú, però va escapar-se un tir al mateix temps que voltava el cantó una jove a la qual va ferir en el cap i el rostre amb gran quantitat de perdigons.

09 de novembre, diumenge

Havent resultat molt llarg el temporal d'aigües, i sent així que la classe jornalera patix la falta de pa per a mantenir-se, s'aprova fer entrega de pa, arròs i fesols. A més a més s'obrirà una subscripció per a pagar l'import dels comestibles, que encapçalarà l'Ajuntament amb el peculi particular dels senyors regidors, excitant el zel del majors contribuents a fer-ho així.

20 de novembre, dijous

En sessió extraordinària celebrada hui, s'ha estudiat la denúncia presentada per D. Bautista Martínez Salabert de què l'edifici del Castell amenaça ruïna. S'acorda al respecte que passe a reconèixer-ho l'arquitecte D. Joaquim M. Belda i precise el seu estat per acordar el que calgui.

28 de desembre, diumenge

A petició de la Comissió de Policia urbana, s'aprova encarregar a D. Domingo Chapa, el formar un plànol del barri de las Eres.

Sense data precisa

S'ha donat per acabats els treball de pintura i daurat del interior de l'Ermida, la qual cosa s'ha fet recordar amb un rètol escrit damunt la porta.

1885

[04 de gener, diumenge]

Ens comuniquen que la nova secció del ferro-carril de València a Bétera per Rafelbunyol tindrà una longitud de 22 kilòmetres 612 metres. Les estacions seran les següents: València, Alboraià, Almàcera, Meliana, Foios, Albalat dels

Sorells, Museros, Massamagrell, Rafelbunyol i Bétera. El punt de partida estarà al carrer Sagunt, i l'empalmament amb la secció del Grao de València a Llíria, estarà al kilòmetre 19, junt a Bétera, empalmament, a la vegada, del ramal a Porta-coeli.

[01 de febrer, diumenge]

Estos dies s'està celebrant a Bétera una solemne missió per part dels pares franciscans del convent de Sancti Spiritus.

08 de març, diumenge

S'ha reunit la Junta de Montes per a decidir sobre el projecte del ferrocarril Grau-València, acordant-ne oferir als concessionaris els terrenys que pertany a l'entitat per on ha de passar, renunciar a la comissió sobre dita donació i facilitar gratis la pedra, arena i balast necessari.

[29 de març, diumenge]

Una millora en Bétera: l'orxater conegut amb el malnom de *Xavo-fondo* ha obert en la plaça d'aquell poble un preciós cafè, tot confiant que li afavorirà el públic i, en especial, la colònia valenciana d'estiueig.

09 d'abril, dijous

En el dia de hui, sa majestat, N'Alfons XII, a firmat el decret de Corts per la qual l'autorització que atorga la concessió del ferro-carril econòmic del Grao de València a Llíria per Bétera.

[12 de juny, divendres]

La còlera a entrat a Bétera per una persona procedent de Burjassot que ha mort. La rapidesa en que es va reaccionar en assabentar-se d'este cas ha fet que no es propagués la calamitosa malaltia.

[19 de juny, divendres]

Malgrat les notícies esperançadores sobre la còlera en dies anteriors, Bétera es considera ja un poble envaït per l'epidèmia.

21 de juny, diumenge

Ha hagut al final del dia, cinc persones envaïdes i dos defuncions per la còlera.

22 de juny, dilluns

21 persones envaïdes i 6 de mortes.

23 de juny, dimarts

11 envaïts i 3 morts.

24 de juny, dimecres

8 infectades i 6 de mortes

25 de juny, dijous

11 invasions, 5 morts

27 de juny, dissabte

4 envaïts i 2 de morts

[27 de juny, dissabte]

-Víctima de la infermetat regnant, ha mort el capellà, mossèn Camilo Aviñó, el que va ser vicari de Bétera.

-Per una disposició governativa s'ha establert un hospital a Bétera per a les atencions del veïns i del de pobles de la contrada.

29 de juny, diumenge

3 d'envaïts i cap de morts.

30 de juny, dilluns

9 invasions i 2 de morts.

01 de juliol, dimecres

2 infectats i 2 de morts.

02 de juliol, dijous

1 envaït i 1 de mort.

04 de juliol, dissabte

-4 invasions i 3 de morts.

-És anomenat un senyor regidor de guàrdia diàriament mentre dure l'epidèmia. Així mateix, al plenari de hui es dona un vot de gràcies al Excm. Sr. marquès de Dos-aguas pel seu donatiu de 500 pessetes per al més necessitats.

05 de juliol, diumenge

5 invasions i 1 mort.

06 de juliol, dilluns

5 invaïts i 3 de morts.

07 de juliol, dimarts

Sembla que l'epidèmia va disminuint i hui no s'ha donat cap cas en cap sentit.

08 de juliol, dimecres

2 persones envaïdes i 2 de mortes.

09 de juliol, dijous

-2 invasions i 2 de morts.

- Grans elogis mereixen en mig d'estes circumstàncies tristes, el comportament de l'alcalde, Lluís Inglés, i el ric capitalista José Caruana, anomenat delegat sanitari.

10 de juliol, divendres

No s'ha donat cap cas.

12 de juliol, diumenge

2 persones envaïdes i mort.

13 de juliol, dilluns

2 invaïts i una persona morta.

14 de juliol, dimarts

Cap persona envaïda, però 2 de mortes.

15 de juliol, dimecres

2 envaïdes i cap de morta.

17 de juliol, divendres

2 invasions i una persona morta.

18 de juliol, dissabte

A la sessió plenària, fou aprovat que es practique per l'alcalde les gestions necessàries per aconseguir la continuació de l'hospital de colèrics, baix la direcció de les Germanes de la Caritat que ara són a Bétera.

19 de juliol, diumenge

5 persones envaïdes i una de morta.

20 de juliol, dilluns

5 envaïts i 2 morts.

21 de juliol, dimarts

5 invasions i 2 morts.

22 de juliol, dimecres

3 invasions i 2 de morts.

23 de juliol, dijous

2 persones envaïdes i cap de mortes.

25 de juliol, dissabte

2 invasions, 1 persona morta.

26 de juliol, diumenge

2 persones envaïdes i cap de morta.

27 de juliol, dilluns

2 persones envaïdes i una de morta.

29 de juliol, dimecres

2 invasions i una persona morta.

15 d'agost, dissabte

En la sessió plenària de hui no es dona permís per a celebrar la festa de la Mare de Deu d'Agost i es prohibeix a partir d'ara el pas de cavalleries baix el pont de les Bases.

29 d'agost, dissabte

A partir de hui ja es podran celebrar festes a Bétera en vista de l'acabament de l'epidèmia. S'ha acordat igualment, que es fassen gestions amb el marquès de Dos-aguas per a que cedisca de manera interina el Castell per a situar l'escola de xiquets ja que el estat de la mateixa deixa molt de desitjar.

08 de setembre, dimarts

En ocasió de la desaparició de l'epidèmia, Bétera celebra diverses funcions. Hui ha tingut lloc la missa cantada de *Te Deum* amb gran brillantor dedicada a Jesús Crucificat i a la Divina Pastora. El sermó ha estat a càrrec del canonge Lluís Badal. Per la vesprada ha hagut una cavalcada, per la nit una processó i una disparada de focs artificials.

[19 de setembre, dissabte]

Molt sentit a Bétera ha estat la mort de la virtuosa senyora Juana González, esposa del conegut constructor d'orgues, en Salvador Font, que ha esdevingut per un atac de apoplexia.

11 d'octubre, diumenge

A una reunió mantinguda amb el senyor Alava, concessionari del projecte de ferrocarril, l'alcalde s'ha ofert a propiciar dit projecte aportant dos mil *duros* i els terrenys del comú per on travessarà la línia.

31 d'octubre, dissabte

En sessió plenària de hui, ha sigut nombrada una comissió de regidors per a rebre del Sr. Arquitecte el plànol de les noves escoles.

07 de novembre, dissabte

En la sessió plenària s'ha acordat el canvi de denominació del carrer de les Oliveretes que s'ha nomenarà a partir d'ara, de Sant Vicent.

[18 de novembre, dimecres]

Ha estat molt comentat al poble com el senyor Jaumandreu ha reunit diverses personalitats a la seua masia Villa-Maria de Bétera per a passar un dia d'oci fent una gran cacera i oferint un dinar a base de paella.

Sense data precisa

Enguany ha segut adquirits terreny continu al cementeri per a ser construïts més nínxols.

1886

[05 de maig, dimecres]

El Ministeri de Foment, a resolt un Real Decret pel qual s'inclourà en el pla de carreters provincials de València una que partint de Lliria a Real passarà per Benaguacil y Bétera.

[11 de juny, divendres]

Un núvol molt negre a sembrat d'horror als llauradors de Bétera que en

pocs moments a descarregat una gran quantitat de pluja i pedra majoritàriament sobre les collites pendents de tal manera que es pot dir que s'ha malfet en la seua totalitat.

28 de juny, diumenge

Molta gent de poble, entre altres comissions de la Capital i diverses localitats, a acudit al Grau per acomiadar-se del Sr. Vesconte de Bétera, com a manifestació de simpatia i, al mateix temps, de protesta contra el conveni comercial amb Anglaterra.

[19 d'agost, dimecres]

Per estar al corrent en les atencions d'instrucció primària, s'ha concedit a l'alcalde de Bétera una autorització per a poder disparar focs d'artifici a les festes d'estos dies.

[12 de setembre, diumenge]

La verema està molt animada a Bétera. Els excel·lents mostos de la comarca tenen cada dia major acceptació. Uns comerciants francesos estan construint, junt a la carretera, a l'entrada del poble, uns grans edificis amb espaiosos trulls, per a la fabricació de vi. Enguany encara no podran utilitzar-los; però tenen arrendats molts trulls de la població i fan grans acopis de raïm. S'està pagant a huit i huit i mig reals l'arrova; però els colliters es resisteixen a donar-la cedint a eixos preus el raïm més flux, esperant obtenir millor resultat del superior.

[30 de setembre, dijous]

A l'arribar al pont que hi ha sobre el barranc de Carraixet, el carruatge públic que fa el trajecte entre València i Nàquera va trobar tombat a la carretera un carro carregat amb sacs de farina. Davall dels sacs estava el seu conductor que cridava l'ajudessen, sent salvat per fortuna de morir ofegat. Presentava unes contusions poc greus.

01 d'octubre, divendres

El *Boletín Oficial de la Provincia*, ha fet pública la llista nominal de propietaris dels terrenys per on travessaran la línia de ferrocarril i que seran expropiats. A Bétera seran expropiades poc més de 70 finques, algunes d'elles de persones molt conegudes.

10 de desembre, dimecres

Hui s'ha sabut la trista notícia de la mort del nostre estimat Vescomte de Bétera, en Pascual Dasí i Puigmoltó.

03 d'abril, dissabte

Este és el resultat de les votacions celebrades a Bétera per a l'elecció de Diputats a Corts: electors que han votat, 111; Manuel Danvila Collado ha obtingut 59 vots i José Maria Sales y Reig 52.

[03 de juliol, diumenge]

Per qüestió de "politiqueta local" ha sigut anomenat el nou metge titular de Bétera, en José Lanuza Silvestre. El seu nomenament, a jutjar de molts veïns, és pot considerar un rebaixament, per simple influència amb l'administració local, del facultatiu anterior, en Daniel Torres, excel·lent i gelós metge que es proposa continuar en el seu lloc contant amb la simpatia d'una gran majoria de la població.

[13 d'agost, dissabte]

L'ajuntament ja té acabat el projecte, el pressupost i els plans d'un nou edifici destinant a escoles públiques de xiquets i xiquetes. S'espera tan sols que siga aprovat pel ministeri de Fomento per a iniciar els treballs de construcció.

16 d'agost, dimarts

Esta nit, en mig de la festa dels focs artificials, un coet volador va caure a un corral on hi havia dipositada gran quantitat de païa. A pocs segons es a transformar en una foguera. Dissortadament, el corral es trobava aïllat per la qual cosa ho ha hagut més pèrdues que la mateixa palla.

[01 de setembre, dijous]

Tot el poble plora la mort de Maria Blat, qui va estar al front de l'escola de xiquetes de Bétera durant més de vint-i-quatre anys.

[19 de setembre, dilluns]

Una xiqueta ha mort ofegada al caure dins una bassa. Estava fent verema i, volent netejar uns capaços, s'aproximà a la bassa caient dins sense adornar-se en un primer moment les persones que estaven recollint amb ella.

[16 de desembre, dimecres]

El marquès de Dos-aguas, amb un gest que mereix l'etern agraïment de la població, ha cedit per a hospital i escola de pàrvuls el magnífic castell que ací posseix, comproment-se, a més amés, a contribuir pecuniàriament a la realització de les obres que per habilitar dita possessió s'estan efectuant.

Sense data precisa:

-Ha hagut gratificacions de cinc pessetes per part de l'Ajuntament a Julio Alemay Asensi i Antonio Montesinos López per haver donat mort cada un una guineu, el primer a la partida de Bufilla i el segon al Barranc de Sirer.

-Amb motiu de la pujada al pontificat de Lleó XIII, s'ha fet per tot arreu una col·lecta de joies que formarà part de la seua estola. A Bétera s'han recollides per un valor de 612 reals.

1888

[20 de maig, diumenge]

Sembla que tan sols falta la presència del senyor marquès de Dos-aguas per a verificar la inauguració de l'hospital i escola de pàrvuls, fundat a l'antic castell senyorial. L'hospital atindrà 40 llits i dependències per als dos sexes. L'escola podrà contenir més de 100 xicotets que estaran a cura de les Germanes de la Caritat al igual que l'hospital. Durà el nom de la Verge del Carme, que és el nom que du la senyora marquesa i la primogènita del Vescomte de Bétera.

25 de juny, dilluns

En la data de hui, a segut distingida com a successora en el títol de Vescomte de Bétera, la senyoreta Maria del Carmen Dasí i Moreno, filla del molt plorat en Pasqual Dasí i Puigmoltó.

08 de juliol, diumenge

Reunida la *Junta de Señorío y Montes* de Bétera, s'ha arribat a l'acord en la forma per a rebre la concessió de la Casa-Castell, programada per al dilluns dia 16.

16 de juliol, dilluns

Hui ha tingut lloc la molt esperada inauguració de l'Escola i Asil de Ntra. Sra. del Carmen el dia de la festa de la Mare de Déu amb esta advocació, que ha estat molt lluïda per la presència del senyor Marques i tota la seua família. L'acte ha començant amb una santa missa a l'església, després s'han traslladat els invitats a l'escola on han estat homenejats amb un menjar, exceptuant el senyor Marques i la senyora marquesa que s'han retirat a la Casa-abadia per estar emocionats amb la memòria del seu fill, l'autèntic promotor de la idea.

11 de novembre, diumenge

Haurà una subhasta a la Casa de la Vila per adjudicar la tala i l'aprofitament de llenya dels 32 àlbers existents en el Raval.

1889

11 de març, dilluns

Hui mateix ha estat aprovat pel Congrés la modificació del traçat del tren que tindrà Bétera com final de trajecte segons allò establert a la llei de 9 d'abril del 1885 en què es va atorgar la concessió a D. Ricardo de Àlava. Ara ja no es contempla el traçat Grau-València-Llíria passant per Bétera amb ramal a les mines de Porta-coeli per Rafaelbunyol, sinó el de Grau-València-Bétera i ramal fins Rafaelbunyol.

[17 de juny, diumenge]

Reunides les seccions en el Senat, s'ha nomenat la Comissió que haurà de dur a terme el ferrocarril de València a Bétera. La composició de la referida Comissió és la següent: Conte de Montarco, Conte de la Romera, marquès de Villa-Antonia, Sr. Comas, Sr. Roger i Duval, marquès de Puerto Seguro i Sr. Reig.

[26 d'agost, dilluns]

Els veremadors de Bétera es queixen que els ha enganyat l'aspecte de les vinyes, ja que a l'hora de recollir-la ha resultar menor quantitat que la col·lectada.

24 d'octubre, dimecres

A la *Caseta-blanca* del senyor Aguirre, ha mort el il·lustre poeta Vicente W. Querol, on es trobava passant una temporada per a curar-se del seu precari estat de salut.

Novembre, 18 (dilluns).

Ha donat inici el desalineament de tot el terme, complint amb el Real Decret de 30 d'Agost.

Sense data precisa:

-L'Ajuntament ha contribuït a la millora de l'espai que envolta el Calvari

adquirint un corral que hi havia davant el recinte per obrir una plaça que durà el seu nom.

-Després de diversos intents, enguany s'ha procedit a allisar el tram comprés entre la Font-vella i la nova. Al carrer del Raval, per a formar un passeig. Degut al mateix motiu, l'Ajuntament a comprat plantes i arbres de diferents tipus per adornar el que serà, sense dubte, un agradable lloc públic d'esbargiment.

-Han estat aplanats els carrers de San Vicente, de les Coves y de l'Escola.

-Ha hagut el nomenament de mossèn Antonio Pelufo com a coadjutor de l'església parroquial.

1890

[11 de març, dimarts]

En breu donarà inici les obres del projectat ferrocarril del Grau a Bétera. Però encara no està clar on es construirà l'estació ací en el poble, doncs estan discordes els veïns amb l'opinió de los enginyers encarregats de l'edificació.

17 de març, dilluns

Com anticipàvem, hui mateix s'inicien els treballs per a la construcció del ferrocarril econòmic del Grau de València a Bétera, la qual cosa ha causat molta expectativa al poble. També ens han arribat detalls de com es realitzarà el trajecte d'esta línia, concessió de la qual ha sigut adquirida per la Societat Valenciana de Tramvies. Estarà combinada amb la línia de València a Lliria que partint de València es bifurcarà en Burjassot continuant amb parades a les poblacions de Godella, Rocafort, Massarrojos, Montcada i Alfara del Patriarca fins arribar, finalment, a Bétera.

[18 d'abril, divendres]

L'activitat de construcció de la que serà l'estació de tren de Bétera s'està duent a termini amb bastant rapidesa. Superada la discussió sobre el lloc que ha d'ocupar l'estació, hi han ocupades moltes persones en l'explanació del terreny a l'eixida del poble i es poden veure ja acabats centenars de metres.

[06 de juliol, diumenge]

Tot i que està proliferant un atac de la còlera, de moment Bétera, com

gran part de les comarques que envolten la ciutat de València, es troba fora de perill. No obstant això, està vacant la plaça de metge cirurgià i per això se demana la presentació d'un especialista que tindrà una dotació de 999 pessetes anuals.

13 de juliol, diumenge

S'ha produït la mort en Bétera, en el casal de Massalconill, del benvolgut Vicent Dasí i Mestre, pare del nostre distingit Baró i marquès de Dos-Aguas.

[08 d'Agost, divendres]

Mots veïns han formulat queixes a través la premsa de les dolentes condicions en què es troba el cementeri i de què les autoritats locals no fan res per a evitar-ho. Entre les queixes figuren que el poble s'apropa als murs de la necròpoli, a més a més d'estar a nivell més baix que les cases del poble en un punt on regnen vents en direcció a la població, i construït damunt un terreny impropï per tindre una escassa capa de terra per a fer els sepelis amb la deguda profunditat. Alguns assenyalen també la necessitat de fer-ne un altre de nou i de fer arribar les protestes al Governador de la Província.

19 de setembre, divendres

Ha publicat el *Boletín Oficial de la provincia* altra llista d'expropiació de terrenys per a la construcció de la via del tren.

29 d'octubre, dimecres

Hui s'ha publicat el número del censo electoral de Bétera per a participar a les properes eleccions de Diputats pel districte de Lliria que s'han de celebrar l'1 de febrer de l'any vinent, el qual fa un total de 623 persones cridades a les urnes.

Sense data precisa

La nova escola pública ja és una realitat, després de cinc anys del projecte inicial. Les obres ha segut escomeses per l'arquitecte Joaquim Belda.

1891

01 de febrer, diumenge

Ha tingut lloc les eleccions dels diputats de les Corts pel districte de Lliria

i el escrutini a Bétera ha donat el següent resultat: el Sr. Danvila, 112 vots i el Sr. Villarroya, 99. La concurrència ha estat realment baixa; sols han votat 210 de les 623 persones convocades.

04 de juny, dijous

L'Ajuntament a acordat l'obertura d'un carrer paral·lel a la frontera de la que serà estació del ferrocarril que, partint de la carretera acabe en el Calvari, amb un ample d'11,32 metres.

[29 de juny, dilluns]

Probablement la setmana anterior a la Fira de Juliol tindrà lloc la inauguració de la línia fèrria de València a Bétera. Ahir diumenge ja va recórrer la locomotora el trajecte des de Burjassot fins a Montcada.

[09 de juliol, dijous]

En les Corts s'ha discutit un projecte que ens afecta directament: la inclusió en el pla general de carreteres la que, partint de l'entrada de Bétera finalitze en Olocau, amb un ramal fins a Porta-coeli. Esta idea podria substituir la creació d'un ramal de via fèrria que, segons el projecte inicial, hauria d'arribar fins a l'antic monestir.

22 de juliol, dimecres

La discussió que comentàvem fa uns dies, s'ha convertit en una realitat. La regent, en nom d' Alfons XII, ha signat hui el decret pel qual s'autoritza la construcció de dita carretera i ramal.

05 d'agost, dimecres

L'enginyer de la Divisió Est ha examinat el nou ferrocarril de via estreta de València-Bétera, junt al governador civil, el president del *Consejo de la Sociedad de Tranvías* i altres personalitats i acompanyants respectius. En la nostra estació esperaven l'ajuntament i moltes famílies que estiuegen en la població. Després d'una visita a les instal·lacions de l'Estació, l'alcalde oferí als expedicionaris un refresc, tornant-se a les sis i mitja cap a València. El resultat d'esta prova ha estat tot un èxit, per la qual cosa s'espera la inauguració d'esta línia per a la propera setmana.

12 d'agost, dimecres

Esta vesprada s'ha donat per inaugurada la molt esperada línia de ferrocarril. L'acte es va iniciar amb l'eixida des de Marxalenes d'un gros número de personalitats i periodistes. El ferrocarril es va detenir en cada estació fins arribar a Bétera, després de 45 minuts de recorregut. A l'estació del poble els esperaven, podíem dir-ne, tot el poble on va tenir lloc la santa missa a les sis i mitja. Va oficiar-la el Canonge Sr. Polo en nom del Cardenal-arquebisbe. Després van haver paraules emotives de part del rector de Bétera, mossèn

Joaquim Blasco i del marques de Colomina. Es tornaren els expedicionaris cap a València parant-se a Masies on es serví un refrigeri a tots els convidats.

Des de demà mateix, la línia estarà a disposició del públic amb tres trens diàriament (eixiran de Bétera a les 5,32, a les 13,22 i a les 18 hores). El preu s'ha fixat, des de València (estació de Marxalenes) a Bétera en 60 cèntims.

15 d'agost, dissabte

Coincidint amb l'apertura de la línia de ferrocarril, s'espera una gran assistència de gent a Bétera per a gaudir de la festa que es celebra hui i demà. Per tal motiu la societat de Tramvies ha resolt que hi haja un tren descendent extraordinari que eixirà de Bétera a les dotze de la nit.

[19 de setembre, dissabte]

Les pluges caigudes els darrers dies ha sigut veritablement torrencials en Bétera, causant esta, com el vent que es va afegir, danys considerables en els camps.

28 de setembre, dilluns

Passat un mes i mig de la inauguració del ferrocarril, s'ha produït un greu accident. A la una del migdia, el tren de la línia de Bétera a descarrilat en Montcada, a conseqüència del qual han mort dos persones i han quedat ferides quatre, una d'elles de molta consideració. Són tots treballadors de la companyia ferroviària que es dediquen al servei i recomposició de la línia.

Malgrat haver ocorregut la desgràcia en una via menor accessòria, hi ha persones que han demanat la dimissió del governador, Sr. Ojeda, per haver autoritzat l'explotació de la línia amb infracció de les lleis per no tenir tots els permisos concedits.

[04 d'octubre, diumenge]

Ha estat noment mestre interí de Bétera, en Lorenzo Zorraquino.

22 de novembre, diumenge

Bétera a participat en la romeria al Santíssim Crist de la Fe de Paterna acudint molta gent i amb banderes, guions i música.

1892

[09 de gener, dissabte]

És anomenat mestre de l'escola de Bétera per concurs d'ascens, en Nicanor Eloy Santafé, pel salari de 825 pessetes, fins ara auxiliar d'Alzira.

17 d'abril, diumenge

Ha quedat inaugurat el *Círculo Católico Obrero* de Bétera. L'acte es celebrà a l'antiga casa senyorial, és a dir, a l'*Asilo*, presenciat per les autoritats civil y eclesiàstica. Pronunciaren eloqüents i apropiats discursos D. Leandro Soler, D. Leopoldo Trenor y D. Manuel Oller, que amb algunes frases de gratitud dites pel senyor rector, van constituir allò de més salient de l'acte, al qual assistí nombrós concurs. La banda de música de la vila amenitzà els intermedis.

20 de maig, divendres

El Consistori ha aprovat el termini d'alineació de les zones d'eixampla de la vila en projecte, que duen el nom de Primera i Segona que abracen la part de Llevant i Migdia.

[25 de juliol, dilluns]

Els literats valencians pertanyents a la societat *Lo Rat Penat*, amb l'objecte de dedicar un modest record a l'eximi poeta Vicent Wenceslao Querol, tracten de costejar una làpida per guardar memòria de la data de la seua mort, fa dos anys, en la finca que posseeix en Bétera el distingit Sr. Aguirre i Matiol. La col·locació es verificarà pròximament en un dels dies de la Fira de juliol.

15 d'agost, dilluns

Hui es celebren solemnes festes en honor de l'Assumpció. Este és el programa: a les nou del matí, missa cantada pel Sr. Payà, predicant el pare Gomar. Per la vesprada, a les sis i mitja, processó. A les dotze, serenata a la plaça Major. Demà, festa de Sant Roc amb missa cantada i sermó de D. José Benlloch. A la vesprada processó i disparament d'un castell de focs artificials. Dimecres d'onze a una de la vesprada, balls populars a l'Albereda i de quatre a les set jocs de joies, acabant amb el dispar de ramillets de focs voladors.

16 d'agost, dimarts

L'alcalde, franciscà López, a signat el projecte d'alineació i d'eixampla de la part Nord i Ponent de la població.

30 d'octubre, diumenge

Ha tingut lloc hui la gran peregrinació organitzada per a visitar la imatge i

relíquia de Santa Bàrbara que es venera en l'ermita de Montcada. L'assistència per part de les corporacions religioses i civils, així com de persones en particular ha sigut molt elevada.

07 de novembre, dilluns

Anit, va haver una baralla entre dos joves del poble, Carlos Capdevila i Francisco Vergara Campos. El darrer agredí amb un punyal al seu rival, clavant-li al pit i produint-li una ferida mortal. Va fugir l'agressor, però fou detingut per la Guàrdia Civil i presentat al jutjat.

1893

[05 de febrer, diumenge]

Ha sigut capturat per la Guàrdia Civil de Montcada, Tomàs Lut, de 19 anys, un dels autors del furt comés a la masia de Camarena el dia 22 de gener. Després de confessar el delicte, fou conduït a la presó de Lliria.

04 de març, dissabte

Hui, a la una de mig dia, s'ha produït la mort del marquès de Dos-Aguas i baró de Bétera al seu palau de València, víctima d'un catarro bronquial complicat per una afecció al cor. La notícia ha causat sorpresa i sentiment perquè ningú es podia creure que la infermetat que feia alguns dies el retenia al llit pogués tenir este fatal desenllaç i per ser una persona molt respectable i considerada.

[09 de març, dijous]

L'alcalde de Bétera ha sigut ferit d'arma blanca en el cap i cara pel veí Francisco Fuster Ibáñez. Este ha sigut detingut i se li ha trobat una pistola de dons canons.

29 de març, dimecres

El nostre ajuntament ha fet adquisició d'una casa al número 1 del carrer Colon que serà destinada a caserna de la Guàrdia Civil, la qual fins ara no tenia un lloc fixo per pernoctar a la vila.

02 de juliol, diumenge

Ha segut aprovat a la sessió plenària el posar nom a diversos carrers de l'eixampla.

[11 de juliol, dimarts].

A Bétera ja és nombrosa l'afluència d'estiuejants. S'espera la vinguda per a passar uns dies del bondadós prelat, el Sr. Sancha, a la supèrbia masia d'Aguirre. També s'espera la visita a dita casa del rector de la Universitat, el doctor Moliner.

18 de juliol, dimarts

En la data de hui ha segut aprovat el projecte de supressió de 490 m de via de ferrocarril comprés entre les corbes d'entrada al Grau i a Bétera, realitzat pel cap de via i obres D. Leopoldo Ramírez.

Juliol

No sabem amb exactitud el que està passant a l'Ajuntament, però hi ha renúncies de regidors. El dia 7 van dimitir tres; a la sessió extraordinària del dia 13, van ser quatre. El 17, va haver nova elecció d'alcalde, en la persona de D. Bautista Martínez Salavert, al mateix temps que presentà la dimissió el Secretari, D. Fernando Fuster Aloy, i també el regidor D. Abdon Aloy, esta darrera denegada a la reunió extraordinària del dia següent.

20 de juliol, dijous

Hui ha hagut altra sessió plenària extraordinària, on l'alcalde ha donat compte d'haver nomenat dos alcaldes de barri.

13 d'agost, diumenge

Entre hui, demà i dimecres, amb motiu de les festes, es verificaran corregudes de baquetes i altres festejos que de segur ens atrauran gran número de forasters.

02 de setembre, dissabte

Per la necessitat que té Bétera d'altre Estanco, la Corporació ha acordat sol·licitar-ne un a la Companyia arrendatària.

24 d'octubre, dimarts

Ha tingut lloc en la data de hui un emotiu acte a la *Caseta Blanca*, del que ja havíem avançat notícia. Personatges del món cultural, sobretot de la societat *Lo rat-penat*, han arribat en tren a l'estació de Bétera i s'han dirigit a la finca en carruatges. Havia la intenció de rendir honors a Vicente W. Querol en el sisè aniversari de la mort del il·lustre poeta. Totes les misses de l'església de Bétera han estat dedicades a Querol per iniciativa de la seua família, la qual ha fet també repartir 250 racions de menjars entre els pobres de la vila.

25 de novembre, disabte

La producció taronjera d'enguany ha sigut molt productiva arribant al preu per al mercat d'1 pesseta per arroba.

24 de gener, dimecres

Anit, un grup de cinc joves van tenir l'humor de trencar 32 faroles de l'enllumenat públic. La Guàrdia Civil els a detinguts i els ha posat a disposició del jutjat.

02 de març, divendres

Ha sigut detingut per la Guàrdia Civil Antonio Canzí, per trobar-se'l furtant espart a la partida de la Fuente.

25 d'abril, dimecres

S'ha comés un crim en Bétera. Una dona, nom de la qual no ha transcendit, ama d'una ebenisteria, tenia freqüents baralles amb el seu cunyat que treballava en el mateix taller. La dona el va acomiadar donant-li un cop de martell. Tornant al treball l'obrer, l'ama del taller es va tirar al damunt d'ell que, armada amb una faca, el va infringir una tremenda punyalada el costat esquerrà.

26 d'abril, dijous

La Direcció de la Societat Valenciana de Tramvies, ha disposat que des de hui circularan per la via de Bétera, tots els dijous i dies festius, un tren especial de viatgers, que eixirà de l'estació de València per a la de Bétera a les 2'18 de la vesprada, i altre de la de Bétera per a València a les 6,28 de la matinada.

10 de maig, dijous

El veí del poble, Francisco Salavert Ferrer, va eixir de casa seua pel matí sense indicar on es dirigia. Com tardava en tornar, marxaren per a buscar-lo molts dels seus amics que no el trobaren fins les onze de la nit penjat a un arbre, a dos quilometres del poble. S'ignora el mòbil que induí al desgraciat llevar-se la vida. El jutjat a instruit les oportunes diligències.

[08 de juliol, diumenge]

La secció de propaganda del Cercle Carlí, ha visitat el Cercle de Bétera donant una vetlada en la que hi participaren els Srs. Albiol, Boix, Chenoves i Martín.

10 d'octubre, dimecres

Ha mort en València na Carmen Dasí i Moreno, Vescomtessa de Bétera. Per estar soltera esta senyora, el títol passarà a la seua germana Rosalía.

14 de desembre, divendres

El *Boletín Oficial de la Provincia*, ha publicat la llista de les propietats i persones subjectes a una expropiació de terrenys per a la construcció de la carretera de Tercer Orde de Bétera a Olocau.

Sense data precisa

L'església, l'ajuntament i els veïns de Bétera s'han adherit a les protestes sobre els aldarulls i actes anticristians esdevinguts contra els peregrins de tota Espanya que acudiren al port de València per viatjar en peregrinació cap a Roma.

1895

[02 de març, dissabte]

Un jove senador, del que no ha transcendit el seu nom, molt vinculat amb la política valenciana, ha patit un accés cerebral i ha sigut traslladat a Bétera per a procurar-li distracció i assistència dels seus amics.

05 de maig, diumenge

Hui ha sigut rebuda amb gran alegria la imatge de Ntra. Sra. dels Desemparats, restaurada a la capital pel Sr. Tena, amb els donatius dels veïns. Després de la missa major, eixiren a les afores del poble el clero, l'Ajuntament, els clavaris i nombrós públic per a rebre a la Verge, disparant-se infinitat de morterets a l'entrada de la població. Dissabte que ve donaran inici les festes, per acabar diumenge, sense que falten músiques, focs d'artifici, processó i solemnes funcions religioses.

01 d'agost, dijous

Esta vesprada ha arribat a Bétera el cardenal-arquebisbe, Sr. Sancha, amb l'objecte de fer una visita pastoral i administrar el Sagrament de la Confirmació. L'acompanyaven el secretari de la Càmera, Sr. Castellote i el fiscal eclesiàstic, Sr. Lasguarda. El Sr. Sancha va ser rebut per l'Ajuntament, presidit per l'alcalde, En felip García, er rector. En Joaquim Blasco, els vicaris, D. Carlos Carrión i don Antonio Pelufo, el P. Novella, de les escoles Pies, el Sr. Aguirre i per totes les persones més conegudes de la població. Immediatament es va dirigir a la magnífica finca del Sr. Aguirre, la *Caseta-blanca*, on s'allotja.

02 d'agost, divendres

El cardenal-arquebisbe ha celebrat este matí una missa de comunió en la capella de la finca del Sr. Aguirre, administrant la Sagrada Forma a més de 50 persones. Per la vesprada fou visitat per totes les autoritats locals, i per la nit la música del poble li va donar una serenata.

03 d'agost, dissabte

Hui ha fet l'entrada oficial a Bétera el Sr. Cardenal-arquebisbe. El poble l'ha preparat una esplendorosa rebuda. Els carrers s'han engalanat amb arcs, escuts, banderes i gallardets. La comitiva s'ha dirigit seguidament a l'església pera realitzar l'acte de Confirmació. Han segut padrins del mateix l'esposa de l'alcalde i el jutge municipal. Després de confirmades 800 persones, el Sr. Aguirre obsequià al prelat, padrins i autoritats amb un dinar a la seua finca.

04 d'agost, diumenge

Pel dematí s'ha dirigit el Sr. Sancha des de la *Caseta-blanca* a visitar les autoritats de la població. Amb el mateix motiu, fou a l'Asil de pàrvuls, els quals van demostrar els seus avanços. El Sr. Cardenal-arquebisbe felicità a les germanes de la Caritat encarregades de l'ensenyança. Per la vesprada, tornà a la població i revestit amb bàcul i mitra, va beneir la capella i panteó que la família del marquès de Dos-aguas ha fet construir junt a l'ermita del Calvari. L'acte va ser solemne i assistí la senyora marquesa viuda del Marqués, els seus fills polítics i altres persones de la família. Abans de retornar a la *Caseta-blanca*, el Sr. Sancha visità en la seua casa de Massalconill a la senyora marquesa.

24 de setembre, dimarts

Hui és un dia molt trist per a Bétera. La tempestat de trons i llamps que hi hagut mai no s'havia conegut. Desgraciadament, tres llauradors que es trobaven en el camp van haver de refugiar-se baix un garrover on havien subjectat el burro, morint cremats per un aparat elèctric que els hi va caure just al damunt votant-se foc l'arbre. Això va ocórrer a un kilòmetre del poble molt a prop de la via fèrria. Les víctimes són: Francisco Campos, José Marqués i Fernando Estellés, un d'ells és fill de l'ex jutge de Bétera.

23 de novembre, dissabte

Ha mort D. Lino Alberto Reig i Fourquet, llicenciat en Dret, ex-diputat d'Enguera en 1871-72 pel Partit Progressista, gran comerciant i terratinent, propietari de la Pobleta i d'extenses terres de Porta-coeli. Este personatge va patir dies enrere un desgraciat accident justament a Bétera. Encara d'avançada edat, l'agradava guiar el seu cotxe i venint de la Torre de Porta-coeli, s'encabritaren els cavalls tot d'una aturar-se a l'estació. Va caure a terra colpejant-se de tal forma que es produí una pulmonia traumàtica que ha posat hui punt final als seus dies.

21 de juny, diumenge

Uns pallers situats al carrer Llarg s'han votat foc originant un gran incendi que fou dominat després de treballar dos hores amb desenfrenada activitat per tal de sufocar-ho les autoritats locals i els propis veïns.

17 de juliol, divendres

Hui, a la sessió plenària de l'Ajuntament, s'ha aprovat la construcció d'una voravia-andana que partint de la darrera casa, acabe en l'estació del ferrocarril.

24 de juliol, divendres

S'autoritza a lo societat "Fuente de la Providencia" per a que passen les seues aigües per les sèquies de les partides de l'Horta i Bufilla. A canvi d'este benefici dita Societat cedirà les aigües als regants de les mateixes partides tres nits cada quinze dies.

02 d'agost, diumenge

A la sessió extraordinària de hui, s'ha donat un vot de gràcies a l'alcalde per haver regalat un cobertor-balcó amb escut i colors nacional per a col·locar a la façana de la Casa de la vila els dies festius.

17 de agosto, dilluns

Anit es va desenvolupar un sanguinari succés tenint com a teló de fons l'art pirotècnic de les festes que finalitzaren ahir. Enguany, en lloc de demanar els artefactes de pirotècnicia al veí, del que sols direm el seu malnom, *Pallissa*, com venia sent costum, es va determinar fer-ho al pirotècnic de Benimamet, Salvador Martí, a qui el varen pagar dotze duros. Malgrat estigueren dinant els dos pirotècnics, la irritació de *Pallissa* va ser tal que va traçar un pla per venjar-se de Martí. Quan este arribà amb el tren a Burjassot, *Pallissa*, que anava en altre vagó, el va seguir fins que va trobar l'ocasió, en una zona obscura amb garrovers, d'agredir-li amb una faca per l'esquena. Martí al sentir-se ferit es va llançar sobre l'agressor llevant-li l'arma i mossegant-li en el braç. Cec de còlera, Martí el va ocasionar 18 ferides, algunes tan greus que *Pallissa* va morir al moment. Fugí del lloc passat un temps, fins caure desmaiàt a l'alçada de les Sitges on seria l'assassí atès i conduït a l'Hospital.

04 d'octubre, diumenge

Ha hagut una correguda de vaques, en la qual prengueren part coneguts aficionats. L'espectacle ha estat amenitzat per la banda de música.

11 d'octubre, diumenge

En l'oratori públic de la *Caseta-blanca*, el Sr. Bisbe de Menorca, que sols passar una temporada cada any en esta casa, amb permís de l'arquebisbat de València ha procedit a l'administració del sagrament de la confirmació a Encarnació Martínez Domínguez, filla d'uns bons amics de l'amfitrió, En Josep Aguirre i Matiol.

Sense data precisa

-Enguany el cementeri s'ha sotmès a una acurada reparació i a un eixamplament del seu espai. També ha hagut s'ha procedit a aplanar dos coves que hi havia al carrer de Dos-aguas.

-Sense saber les causes exactes, el rector ha separat al vicari de les seues funcions en l'església. Molta gent al assabentar-se s'ha presentat davant la casa Abadia apedregant la façana i llançant crits de "mura" contra este. Ha hagut d'intervindre la Guàrdia Civil

1897

[13 d'abril, dimarts]

L'Ajuntament està realitzant millores en la població. Entre estes destaquem la instal·lació d'un nou rellotge públic a la torre *Canut* del castell, el projecte de l'enllumenat elèctric i altres innovacions molt importants.

26 d'abril, dilluns

Bétera està molt contenta perquè hui, a les onze del matí, es verificarà la subhasta de les obres per aflorar les aigües projectades per la *Societat de propietaris de terres de la partida del Pla*. Amb este motiu s'espera que l'empresa tregui molts de beneficis per a la població, i que, al mateix temps de donar treball a la classe jornalera, es convertirà en regadiu una bona porció de terrenys que fins ara eren de secà.

19 de juliol, dilluns

En la sessió plenària realitzada hui, s'ha acordat donar permís a la sol·licitud de D. José de Prat i Buecelli, en el sentit de suprimir el camí que travessa Massalconill, conegut amb el nom de Camí de Mandor. Ara podran fer servir en el seu lloc el camí de l'Eliana per ser de poca importància el desviament de trajecte.

[10 de setembre, divendres]

Els dies 12, 13, 19 i 20 del present mes tindran lloc corregudes de vaquetes. Es lidiaran cada vesprada huit d'estes. A la correguda del dia 13, matarà el famós torero *Pocho*.

01 d'octubre, diumenge

En mig de gran solemnitat, s'han beneït dos campanes a l'Asil del castell coincidint la festa amb la inauguració del rellotge col·locat en la part alta de la torre grossa del *Castell*. El rellotge ha segut construït per la casa *Viuda de Felipe Beltrán*. Han estat presents a l'acte les autoritats, el clero i la Colònia Valenciana.

Sense data precisa

-S'ha dut a terme grans millores al passeig de l'Albereda amb la seua recuperació i replantació.

-Una nova creu ha estat inaugurada a la replaça que hi ha davant l'Ermite. La base es compon de tres graons fets de totxos vista i d'una basa de pedra que du la data d'enguany.

1898

02 de gener, diumenge

Un contracte s'ha firmat entre les monges de l'Asil i l'alcalde pel qual la Superiora es nomenada Directora del Rellotge Públic, amb una dotació de 45 pessetes anuals i la missió detenir-ne cura constant.

22 de maig, diumenge

Ha mort, a les 11 de la nit, en la seua casa que té a Bétera prop de l'estació, D. Juan Monleón y Torres, persona molt coneguda en Valencia i assidu resident entre nosaltres. Feia temps que s'havia agreujat una antiga infermetat i va vindre a Bétera per trobar respit.

14 d'agost, diumenge

Tres dies duraran les festes que en honor de l'Assumpció de Nostra Senyora donaran inici hui a Bétera. A més de la funció religiosa, n'hi haurà serenates i castells a la plaça i tres corregudes de baquetes, matant-se una

esta vesprada a estoc. Els clavaris es proposen este any que les festes resulten molt sumptuoses.

[24 d'octubre, dilluns]

Estant fabricant coets el veí Antonio Fuster Carrasco, en un corral situat a dos quilometres de la vila, es va inflamar un sac de pólvora ocasionant-li tan greus cremades que morí a les dos hores.

13 de desembre, dimarts

En una sessió celebrada per l'Ajuntament ha estat nomenat Metge Cirurgià titular el fill de Bétera, Eugeni Aloy Andreu.

Sense data precisa

-Enguany ha hagut una recomposició del carrer de l'Estació i la col·locació d'una font en la mateixa.

-El regidor D. Francisco Martín Prades a presentat a l'Ajuntament les despeses per les obres practicades en la construcció d'una sèquia des de el Bassot fins ajuntar-se a la nova de Bufilla per a que les aigües sobrants de la partida Horta no discorrin per Barranquet evitant així les filtracions i el mal estat de la servitud de carros que existeix en este punt.

1899

12 de gener, dijous

Hui han passat tot el día en Bétera grans figures de la música nacional: el Sr. Chapí, amb el seu fill, i el mestre Serrano, acompanyats per D. Vicente Escalante.

[15 d'abril, dissabte]

Una millora important va a realitzar-se molt prompte: s'obrirà una font pública en el naixement d'un brollador d'aigües artesianes, situat en el punt denominat el *Bassó*. Esta font serà instal·lada per la Societat denominada La Providència, propietària de dit brollador. També la Societat d'aigües El Porvenir obrirà altra font en la partida del Pla, junt a la carretera de Morvedre.

17 d'abril, dilluns

Una vegada s'ha fet l'escrutini dels vots en les eleccions de hui, el resultat per a Bétera a sigut el següent: el Sr. Teodor Llorente ha obtingut 545 vots, mentre que el Sr. Francesc Pi Margall tan sols 55.

22 de maig, dilluns

A la matinada, estant l'alcalde, En Felip García, rondant pels afores del poble en companyia de diverses persones de l'Ajuntament, s'hi trobà quatre individus que estaven promovent escàndol. Els amonestà, convidant-los a retirar-se; però un d'ells, anomenat Diego Andújar Latorre, repatriat de Filipines, va treure un ganivet de grans dimensions amb l'objecte d'agredir l'alcalde, el qual va haver de lluitar amb dit individu per llevar-li l'arma, resultant amb ferides en ambdós mans. L'agressor ha sigut detingut per la benemèrita i entregat al jutjat.

13 d'agost, diumenge

La banda de música de Bétera ha executat esta vesprada les composicions més selectes del seu repertori en el recentment inaugurat Sanatori de Porta-Coeli. Amb este motiu moltes famílies de Bétera han aprofitat per a visitar esta instal·lació.

20 d'agost, diumenge

-En sessió plenària de l'Ajuntament, s'ha acordat obrir judici contradictori per a la sol·licitud feta per Pedro Asensi Miralles i altres propietaris de finques urbanes situades en els carrers San Salvador, Angosta i Eres per a construir un pou públic per extraure aigües per al servei domèstic. Estarà ubicat, en cas de dur-se'n a efecte, en el cantó del carrer de les Eres amb San Salvador, en la façana de la casa de Manuel Ramón Jorge, un dels sol·licitants.

-En la *Caseta Blanca* del senyor Aguirre ha tingut lloc una improvisada vetllada que pròpiament podem qualificar de *fiesta de l'art*. Basta amb dir que hi varen participar persones ben reconegudes en el món de l'art, com Dalhander, Benlliure i Beltrán. Conchita Dalhander va fer gala de notable condició de veu de fragments dels millors autors, acompanyada en alguns a duo pel reputat tenor Enrique Beltrán. Este, pel seu costat interpretà parts del repertori de la seua campanya que dins de poc empenirà en Oviedo. Continua la senyoreta Amparo Beltrán amb vertadera dedicació musical i dramàtica. Va haver també música de cambra gràcies a la mestria de D. Roberto Cuñat que executà amb violí les obres més difícils d'autors clàssics. Fins i tot la filla de l'amfitrió, Maria Aguirre, demostrà les seues excel·lents aptituds musicals amb fragments de reconegudes òperes.

29 d'agost, dimarts

Esta nit ha resultat atropellat pel tren descendent núm. 84 una carro, quedant destrossat el vehicle, morta la cavalleria i ferit el conductor, Roberto Gil López, de 23 anys.

7 i 8 de setembre, dijous i divendres

Amb molta alegria s'han celebrat en estos dos dies les festes anuals en honor de la Divina Pastora amb el trasllat de la seua imatge a l'església parroquial, missa cantada i focs artificials.

[08 de novembre, dimecres]

En estos dies, una comissió facultativa practica estudis per a reemprendre el projecte de construcció del ramal de ferrocarril que vaja des de l'estació de Bétera cam a la fàbrica de guix de Porta-Coeli, passant per Serra i Nàquera.

24 de novembre, divendres

El Sr. Arquebisbe ha nomenat retor regent de la parròquia de Bétera a don José Rocafull.

23 de desembre, dissabte

Havent sol·licita D. Juan Sotorra l'aprofitament de les aigües de Bufilla per al muntatge d'una fàbrica elèctrica o industria semblant, es convoca als veïns regants d'estes aigües a una Junta general per l'11 de febrer a la Casa-capitular.